

מחוללות זהות במסלול למחול בחטיבת הביניים 'ראשונים' הוד השרון בהשראת תכנית מארג – "כל ישראל חברים"

מאת חני בן-טוב אורן רכזת המסלול למחול

בחטיבת הביניים קיים מסלול מקצועי למחול בו ניתנות בהתאם לתכנית הלימודים 8 ש"ש בכל שכבה להתמחות בתחום בלט קלאסי מחול המודרני וכוריאוגרפיה. כמו כן ניתנים שיעורים בשיטות סומטיות, סדנאות רפרטואר ומתקיימים מגוון פרויקטים קהילתיים וחברתיים.

אחד השיאים במסלול למחול חטה"ב 'הראשונים' הוא ערב עבודות הגמר בכוריאוגרפיה אותו אנו מקיימים זו השנה ה-27. תהליך העבודה הינו השלב בו כל תלמידת ט' מתנסה ביצירת כוריאוגרפיה אישית על כל המשתמע מכך. מדובר בתהליך של בירור זהות אישית, של חיפוש וחקירה. זהו מסע פנימי, הנוגע במהות האישית, בחוויות, במחשבות, ברגשות, בזיכרונות, בשאיפות ובתפיסת עולם.

תוכנית מארג-הפועלת בבתי ספר ממלכתיים, מסייעת לקהילות בית הספר ומלווה אותן בתהליך בירור זהותן היהודי, הציוני, האזרחי והדמוקרטי. התכנית שמה במרכז עשייתה בבתי הספר את העיסוק בזהות. הגדרתה בשתי מילים זה "להרגיש בבית". כלומר, חיבור הפרט אל ביתו, אל מאפייני הזהות ומעגלי השייכות המקיפים אותו, כגון: משפחה, קבוצת שווים, קהילה, מקום מגורים, עם, מדינה, עולם. זאת כדי לקיים את המשוואה הזו - זהות, מבנה, תחושת שייכות. כל ישראל חברים הוא ארגון יהודי בין לאומי הפועל לקידום חברה ערכית ושוויונית.

בתוכנית מארג בדומה לתהליך יצירת כוריאוגרפיה נעים בשבילים מבררי זהות. בתחילה מתחברים לרכיבי הזהות האישיים ובהמשך מוצאים רכיבי זהות קולקטיביים - אלו הסמלים המאפיינים את הקולקטיב, את המסורת, את ההיסטוריה שלנו, את השורשים. הקשר לקולקטיב - היכן זה פוגש אותי?!

במסגרת הנחייתי ליצירת עבודת כוריאוגרפיה ובעקבות הזעקה שעולה מהשטח על היחס לנשים, בחרתי לקשור את התכנית לתהליך ההנחיה ולהביא למודעות את העוצמה הנשית באמצעות יצירת שיח בין התלמידות היוצרות לדמויות מופת נשיות בתרבות השירה העברית.

בחרתי להתמקד: בלאה גולדברג, רחל המשוררת, זלדה, רחל שפירא, אגי משעול וחלי ראובן.

שלבי התהליך:

- מפגשים פרטניים להתמקדות והנחיה בנושא הכוריאוגרפיה
- מציאת שיר של משוררת אשר משמעות מילותיו מתכתבת עם נושא הכוריאוגרפיה.
- מקביל בחירה מוסיקלית כמו בכל יצירה.
- הכנת עבודה עיונית ובה פירוט רכיבי הזהות הקולקטיבית בנוסף לרכיבי הזהות האישית.

לדוגמא תלמידה אשר בחרה ליצור ריקוד על דודה שניפטר, סיפרה על המפגשים הנעימים טרם מחלתו. היא מצאה חיבור לזהות האישית והשראה מהשיר "ואולי לא היו הדברים מעולם" של רחל המשוררת. השיר נכתב כאשר במחלתה, רחל מהרהרת על קבוצת כינרת והרגעים המאושרים שלה שם, היא הוזה "ואולי לא היו הדברים מעולם" ...

זהו חיבור לרכיבי זהות קולקטיביים, למשוררת מהתרבות שלנו ולתקופה בה חיה ובה נכתב השיר.

אני מאמינה שתפקידנו כמורים הוא לעודד למידה באמצעות תהליך בו המורה לוקח את התלמיד ממקום בו הוא נמצא למקום בו הוא לא היה מעודו ומוביל אותו בשבילים שבהם תתברר זהותו נדבך ועוד נדבך. המסע אותו עברו התלמידות לקח אותן ממקום בו היו, למקום חדש לגמרי מצעדים מהססים, למחול מנומק המעוגן בלימוד ובהשראה.

מחול ומחילה:

נדמה לי שסיפורו של הרקדן הפיסח, קורא לכל אחד לשים לב היכן הוא תקוע ומשותק, ולפנות מקום לתנועה ומחול - מילה אשר לא בכדי היא חולקת שורש משותף עם המלה מחילה.

מסופר כי ביום הכיפורים בו אנו נקראים לחשבון נפש לבקשת סליחה ומחילה, דווקא ביום זה היו בנות ישראל יוצאות בבגדי לבן לחולל בכרמים.

אין זה מקרי, שכן המחילה לעצמי ולזולתי, היכולת להתגמש, לשנות מקום ועמדה היא המפנה מקום להיווצרות תנועה שבכוחה להפגיש ביני לבין נקודת מבטו המופנמת של זולתי.

זאת בדומה לדינאמיקה המאפיינת אימפרוביזציה, שבה בכל רגע אני חופשייה לבחור בתנועה חדשה ובמסלול חדש. אין ספור אופציות פתוחות ונתונות לבחירתו של מי שיודע את סוד מתיקותה של המחילה ומסוגל לנוע מתוך החלל שבקרבו, מהמקומות הלא ידועים והלא פתורים, מהמחילות האפלות, מתוך המצוקה והקושי, שם - ממתין לנו הריקוד שעוד לא נרקד, שם גם מביט בנו בעיניים חומלות הקבצן הפיסח ומזמין אותנו לנוע יחד אתו אל עבר חוללות עצמית.

דוגמא לעבודה :

SAFE PLACE

יצרה התלמידה : אלה איסמן ליבר.
השראה: "כמו צמח בר" – רחל שפירא.

רחל שפירא המשוררת נאותה לבקשתינו והקריאה בקולה את השיר
"מחר, אני אהיה כה רחוקה
אל תחפשו אותי
מי שידע למחל -
ימחל לי על אהבתי,
הזמן ישקיט הכל
אני הולכת לדרכי.
זה שאהב אותי ישוב לשדוטיכם -
מן המדבר.
והוא יבין - אני חייתי ביניכם
כמו צמח בר. "

חיבור לזהות האישית- לכולם יש לפעמים את הרצון לברוח... מהסובבים אותנו, מהאווירה סביב ואפילו מעצמינו. השראת העבודה שלי היא הבריחה הזו, שתופסת ולא עוזבת, אך היא יכולה להוביל לדברים יפים. כל הנושא הזה מתחבר אליי כנערה, העוברת תהליך התבגרות נפשית כאשר אני צריכה למצוא את עצמי בחברה. היו לי המון רגעים שלא הרגשתי שייכת, שהרגשתי מאוימת במקום או בחברה שהייתי בה אך היה לי קשה ומפחיד לצאת ממנה, ממש לברוח, ללא ידיעה אם ארגיש שייכת במקום אחר, ואם לא, האם אוכל לברוח ולצמוח במקום אחר אחריו? לא ידעתי אם הבריחה שווה את המאמץ, אך למדתי שאסור לי להשלים אם האי נוחות, שאני לא יכולה להתפשר על הצורך שלי להיות מי שאני במקום שגורם לי להרגיש טוב.

חיבור לזהות קולקטיבית: לכל צמח יש שורשים, אפילו לצמח בר פראי שלא גדל לפי חוקים ומסגרות שאליהם מכניס אותו האדם ששתל אותו. השיר מדבר על צמח המבקש להתנתק מהשורשים המחברים אותו לאדמה. מה קורה בנפשו של אדם בשעה שהוא מבקש ש"שורשיו" לא יהיו אחוזים עמוק בקרקע ?!

השאלות שמתלוות ליצירה קשורות עמוק בנשמתו של כל אדם - מאז האדם הראשון שנצטווה שלא לאכול מעץ הדעת ובכל זאת הפר את ההוראה. מה היה קורה אילו לא היה עושה את המעשה החופשי הראשון? היכן היינו כולנו היום אם לא היינו בודקים את גבולות ה"שורשים" המקבעים? מה היה קורה לנו כפרטים וכחברה, אם היינו נאחזים בקרקע ללא אפשרות לזוז? ללא יכולת לחלום, לתהות, לחפש, להיתלש, להיות צמח-בר... ולו לזמן קצר?

הזהות הקולקטיבית המגולמת ביצירה זו קשורה לשייכות שלנו לקבוצה שיש לה חזון משותף וערכים משותפים - אלו הם הצמחים המתורבתים, ההולכים בתלם, השמרנים. לעומתם עומד מובדל צמח-בר שהוא חריג, חצוף, שונה ואחר המבקש לבחון את השייכות שלו לקולקטיב.